

Лункіна Т. І., кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування, Миколаївський національний аграрний університет, м. Миколаїв, Україна

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-7252-3239>

Широка А. І., здобувач вищої освіти обліково-фінансового факультету, Миколаївський національний аграрний університет, м. Миколаїв, Україна

ЛОКАЛЬНА СОЦІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ УКРАЇНИ

Стаття присвячена сутності та особливостям соціальної відповідальності в аграрному секторі України. Досліджено теоретичні та практичні аспекти соціальної відповідальності та визначено специфіку та особливості становлення соціальної відповідальності в аграрному секторі. З'ясовано що локальна соціальна відповідальність аграрних підприємств проявляється через зовнішні та внутрішні фактори впливу. До зовнішніх аспектів локальної соціальної відповідальності (СВБ) належить: взаємодія з громадою, вплив на природне середовище, суспільство. До внутрішніх аспектів локальної соціальної відповідальності (КСВ) належить: позитивна взаємодія з працівниками підприємства, екологізація виробництва, використання ресурсозберігаючих технологій. Наведено напрями локальної соціальної відповідальності аграрного бізнесу. Сформовано стримуючі фактори реалізації соціальної відповідальності та переваги від її запровадження в аграрному секторі. Запропоновано пріоритетні напрями розвитку соціальної відповідальності в аграрному секторі економіки та наведено переваги, які отримує аграрний бізнес від запровадження ЛСВ.

Ключові слова: соціальна відповідальність, локальна соціальна відповідальність, аграрний бізнес, аграрні підприємства, розвиток економіки, стратегія.

Lunkina T., Candidate of Economic Sciences, Associate Professor of the Department of Finance, Banking and Insurance, Mykolayiv National Agrarian University, Mykolayiv, Ukraine

Shyroka A., applicant for higher education of Accounting and Finance faculty, Mykolayiv National Agrarian University, Mykolayiv, Ukraine

LOCAL SOCIAL RESPONSIBILITY IN THE AGRARIAN SECTOR OF UKRAINE

Introduction. *The emergence of social responsibility in Ukrainian society inevitably leads to its spread to all areas of the national economy, including the agrarian sector. At this stage, the state's formation, along with power decentralization, the development of local social responsibility of agrarian enterprises, can become the basis for solving social and economic problems.*

Purpose. *The main objective of the research is to determine the peculiarities of the development of local social responsibility in agrarian enterprises of Ukraine.*

Results. *The article is devoted to the essence and features of social responsibility in the agrarian sector of Ukraine. The theoretical and practical aspects of social responsibility are explored and the specifics and features of the formation of social responsibility in the agrarian sector are determined. It was determined that local social responsibility of agrarian*

enterprises is manifested through external and internal factors of influence. The external aspects of local social responsibility (CSR) include interaction with the community, impact on the natural environment, society. The internal aspects of local social responsibility (CSR) include positive interaction with employees of the enterprise, ecologization of production, use of resource-saving technologies. The directions of local social responsibility of agrarian business are presented. Constrained factors of social responsibility implementation and its benefits for the agrarian sector have been formed. The priority directions of development of social responsibility in the agrarian sector of the economy and the advantages that the agrarian business receives from the introduction of LSR are presented.

Conclusions. *In the process of social responsibility implementation both agrarian enterprises and society as a whole receive positive benefits. However, there are a number of important problems that hamper the development of social responsibility and local social responsibility of agrarian enterprises. In case of their untimely solution it is possible to have negative consequences for both society and agrarian business of Ukraine as a whole.*

Keywords: *social responsibility, local social responsibility, agrarian business, agrarian enterprises, economic development, strategy.*

JEL Classification: *E02, I31, O13, Q01.*

Постановка проблеми. Соціально-економічні відносини людства в нинішніх умовах формуються під впливом динамічних трансформацій в економіці, виробництві, екології, розподілі суспільних благ та багатств. Становлення соціальної відповідальності в українському суспільстві неминує призводити до її розповсюдження на усі сфери національного господарства, зокрема і на аграрний сектор. На даному етапі становлення держави поряд з децентралізацією влади, розвиток локальної соціальної відповідальності сільськогосподарських підприємств, може стати підґрунтям для вирішення соціальних та економічних проблем.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні аспекти соціальної відповідальності в аграрному секторі досліджували: П. Іванюта [5], Дж. Акерлоф, Л. Баранник, Г. Боуен [9], З. Галушка, О. Грішнова, П. Друкер, А. Колот, С. Мельник, Н. Супрун, В. Шаповал, М. Фрідман [10] та інші. Значна кількість наукових досліджень, які підтверджують особливість та вагомість розвитку соціальної відповідальності в аграрному бізнесі, ще не повною мірою вивчені й потребують подальшого дослідження.

Формулювання цілей дослідження.

Основною метою є визначення особливостей розвитку локальної соціальної відповідальності в аграрних підприємствах України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Соціальна відповідальність – це врахування впливу поточних рішень на майбутні можливості, усвідомлення необхідності сталого розвитку суспільства. Соціальна відповідальність складне багатоаспектне поняття. Його трактують, переважно, як зобов'язання, які добровільно беруть на себе компанії, підприємства, бізнес-групи для вирішення суспільно значущих проблем, як у межах самої бізнес-спільноти, так і за її межами, тобто на виробничому, муніципальному, регіональному, національному та глобальному рівнях [4].

Локальна соціальна відповідальність (ЛСВ) аграрних підприємств включає в себе зовнішні аспекти (спрямовані на розвиток зовнішнього середовища господарювання) – соціально відповідальний бізнес (СВБ) та внутрішні аспекти (здійснювані безпосередньо на підприємстві) – корпоративну соціальну відповідальність (КСВ). Соціально відповідальний бізнес проявляється через взаємодію з громадами, впливом на навколишнє середовище, споживачів,

суспільство в цілому. Корпоративна соціальна відповідальність здійснюється на основі екологізації виробництва, підвищення продуктивності працівників аграрного підприємства, створення належних та безпечних умов праці для працівників, стабільності заробітної плати, програм підготовки та підвищення кваліфікації (сприяють зменшенню плинності кадрів та залученню кращих спеціалістів), безпосереднє надання послуг працівникам, проведенні тренінгів тощо.

Основні напрями локальної соціальної відповідальності в аграрних підприємствах співпадають із загальноприйнятими рис. 1.

Процес локальної соціальної відповідальності аграрного сектора різниться високим ступенем інтеграції у діяльність підприємства і складається із деяких послідовних дій у певному часовому інтервалі. Результат від реалізації процесу локальної соціальної відповідальності буде невіддільним від основних господарських процесів – від виробництва до реалізації сільськогосподарської продукції. Для її вимірювання слід використати комплекс показників і критеріїв оцінки. На думку О. Буян соціальна відповідальність аграрних підприємств проявляється у трьох основних напрямках: виробничо-економічна, соціальна й екологічна політика та діяльність [1].

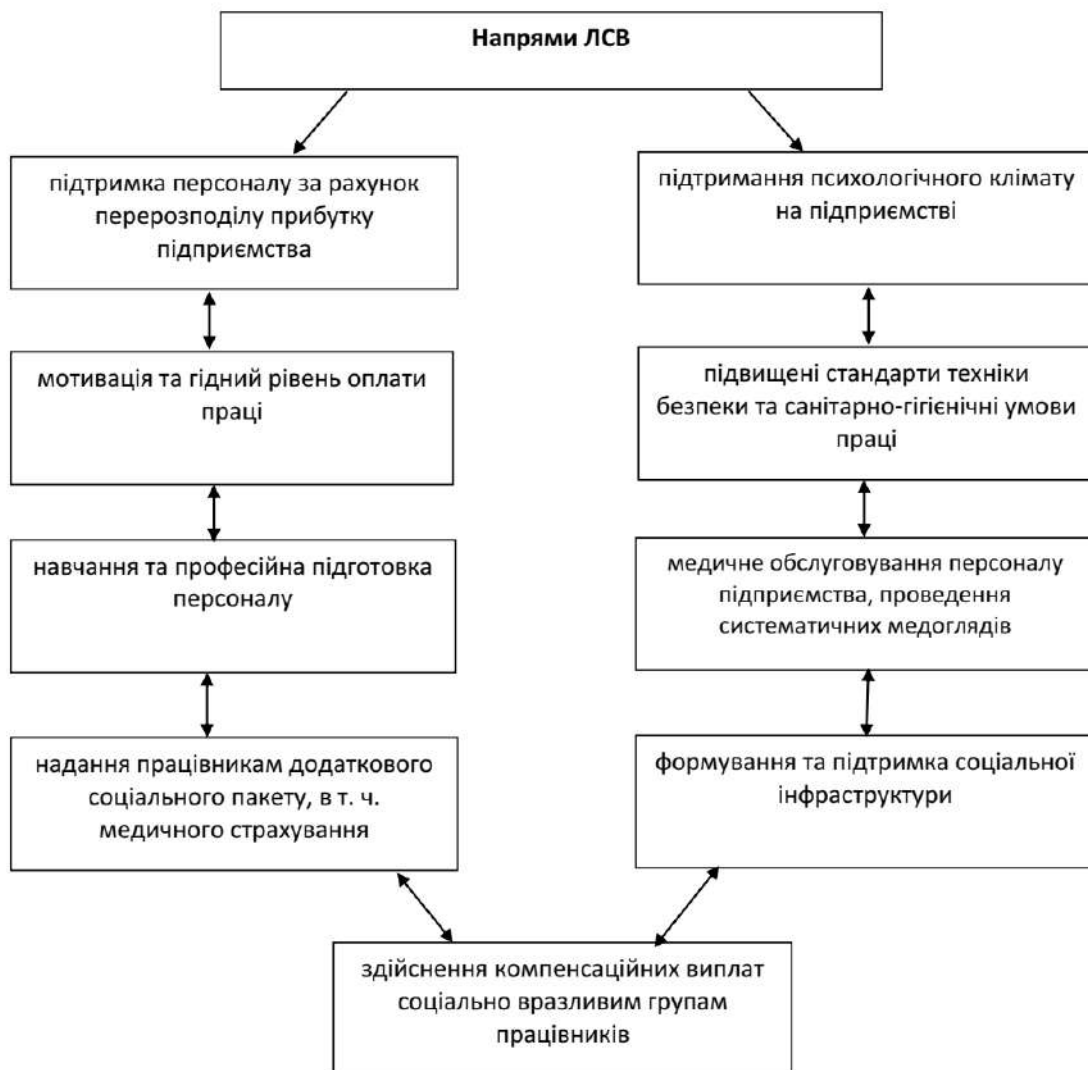

Рисунок 1 – Напрями локальної соціальної відповідальності аграрних підприємств

Джерело: узагальнено авторами на основі опрацьованих літературних джерел

На нашу думку, локальну соціальну відповідальність необхідно розглядати та оцінювати з таких позицій: екологічна, економічна, соціальна та організаційно-кадрова. Кожен із наведених елементів включає групу показників, на основі яких проводиться оцінка локальної соціальної відповідальності аграрного підприємства.

Аграрні підприємства мають специфічні, притаманні лише їм напрями локальної соціальної відповідальності, зокрема: надання працівникам сільськогосподарської техніки для обробки їхніх приватних угідь; збереження врожаю працівників у сховищах підприємства; купівля сільськогосподарської продукції працівників; можливість використання ремонтних боксів та ветеринарної клініки підприємства у власних потребах працівників; продаж працівникам комбікормів власного виробництва за пільговими цінами; допомога в хімічній обробці угідь працівників тощо.

Локальна соціальна відповідальність аграрних підприємств – це процес реалізації добровільно прийнятих зобов'язань із задоволення соціальних потреб як працівників господарства, так і партнерів та інших учасників суспільства загалом.

Відповідно до «Стратегії розвитку сільського господарства і сільської місцевості 2015-2020» обґрунтовано важливість сталого розвитку сільської місцевості на основі соціальної відповідальності. Пріоритетними напрямками Стратегії є розвиток сільського господарства і охорона навколишнього середовища, зокрема у сферах:

- підтримка малих форм сільськогосподарського виробництва;

- підвищення якості життя в сільській місцевості, включаючи такі варіанти політики, як диверсифікація економічної діяльності та джерел енергії, покращення доступу до високоякісних послуг, поліпшення сільського ландшафту і збільшення доходів сільського населення;

- місцеве самоврядування – сфера, в якій реформа спрямована на досягнення більшої децентралізації і створення системи розвитку

сільської місцевості, яка б базувалася на підході формування політики «знизу – вверху»;

- досягнення мінімальних екологічних стандартів для води, використання пестицидів і агрохімікатів;

- розвиток ринків органічного виробництва;

- ефективне використання лісових ресурсів та розвиток біоенергетичних ринків для зниження витрат енергії та запобігання забрудненню навколишнього середовища;

- раціональне використання рибних ресурсів [3].

Перевагами впровадження локальної соціальної відповідальності для підвищення ефективності та конкурентоспроможності аграрних підприємств є:

- поліпшення їх іміджу;

- можливість встановлення партнерських відносин між підприємством, владою і громадськістю;

- зростання довіри споживачів до діяльності, товарів і послуг;

- зростання професіоналізму працівників;

- можливість створення безпечного середовища для діяльності та розвитку;

- зростання вартості нематеріальних активів;

- відповідність світовим нормам і стандартам [2].

Недоліками впровадження локальної соціальної відповідальності є: порушення принципу максимізації прибутку; можливе формування споживацьких настроїв у суспільстві; використання соціальної відповідальності як приводу для виведення або приховування капіталів, інших зловживань; недовіра населення до доброчинності і доброчинців тощо [2].

Вагомими причинами, що стримують розвиток локальної соціальної відповідальності аграрних підприємств в Україні, є законодавча неврегульованість та відсутність законодавчого заохочення [7]. Крім того, реалізація соціальних програм супроводжується значними фінансовими витратами, розмір яких, зазвичай, не під

силу дрібним товаровиробникам сільськогосподарської продукції, що найчастіше стає причиною відмови від соціально спрямованої діяльності.

На основі проведених досліджень, нами охарактеризовано гальмуючі та стримуючі фактори реалізації соціальної відповідальності та переваги від її запровадження в аграрному секторі (рис. 2).

Рисунок – 2 Стримуючі фактори реалізації соціальної відповідальності та переваги від її запровадження в аграрному секторі

Джерело: розробка авторів

Локальна соціальна відповідальність вітчизняних сільськогосподарських підприємств сприймається як добровільний захід, що не потребує особливих витрат, а не як інструмент системного управління розвитком. Тому доцільним є створення механізму сприяння розвитку локальної соціальної відповідальності, який містить такі елементи:

- поширення суспільної ідеології щодо вагомості локальної соціальної відповідальності для соціального та економічного розвитку підприємств, населення, країни, людства;
- формування позитивної думки серед підприємців відносно активної соціальної позиції;
- розроблення нормативно-правових документів із однозначним тлумаченням

локальної соціальної відповідальності, критеріями її виміру та формами здійснення; – удосконалення та активне застосування податкового механізму, державно-приватного партнерства, згідно з якими будуть визначені пільги у процесі реалізації соціальних програм [5].

Висновки. У процесі запровадження та поступового розвитку соціальної відповідальності позитивні переваги отримують як аграрні підприємства, так і суспільство в цілому. Проте, існує ряд важливих проблем, які стримують розвиток соціальної відповідальності та локальної соціальної відповідальності аграрних підприємств, адже при невчасному їх вирішенні можливі негативні наслідки як для суспільства, так і для аграрного бізнесу України в цілому.

Література:

1. Буян О. А. Підходи до оцінки ефективності корпоративної соціальної відповідальності підприємств в Україні / О. А. Буян // Вісник Дніпропетровського університету. – 2013. – Вип. 6 (2). – С. 159-165.
2. Дудкін О. В. Трансформація сутності соціальної відповідальності підприємства в умовах економічної нестабільності / О. В. Дудкін // Вісник Сумського національного аграрного університету. Серія «Економіка та менеджмент». – 2010. – № 5/1. – С. 150-155.
3. Єдина комплексна стратегія розвитку сільського господарства та сільських територій на 2015-2020 роки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://minagro.gov.ua/node/16015>.
4. Зінченко А. Г. Корпоративна соціальна відповідальність 2005-2010: стан та перспективи розвитку / А. Г. Зінченко, М. А. Саприкіна. – К. : Фарбований лист, 2010. – 56 с.
5. Петрушенко Ю. М. Формування інституту позитивної соціальної відповідальності / Ю. М. Петрушенко, О. В. Дудкін // Наукові праці Донецького національного технічного університету. Серія: економічна. – 2009. – Вип. 37-3. – С.25-31.
6. Базова інформація з корпоративної соціальної відповідальності / Кол. автор.: О. Лазоренко, Р. Колишко та ін. – К. : «Енергія», 2008 – 96 с.
7. Мороз О. С. Соціальна відповідальність бізнесу в Україні : проблеми та шляхи вирішення / О. С. Мороз // Економіка промисловості. – 2013. – № 4 (64). – С.135-143.
8. Форум соціально відповідального бізнесу [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://svb.org.ua>.
9. Bowen H. R. Social responsibilities of the businessman / H. R. Bowen. – N. Y. : Harper&Row, 1953. – 276 p.
10. The Social Responsibility of Business is to Increase its Profits by Milton Friedman [Online], available at: <https://is.gd/tvHyWj>.

References:

1. Buyan, O. A. (2013), "Approaches to the assessment of the effectiveness of corporate social responsibility in Ukraine", *Visnyk Dnipropetrovs'kogo universy'tetu*, vol. 6 (2), pp. 159-165.
2. Dudkin, O. V. (2010), "Transformation of the essence of corporate social responsibility in the conditions of economic instability", *Visnyk Sums'kogo nacional'nogo agrarnogo universy'tetu. Seriya "Ekonomika ta menedzhment"*, vol. 5/1, pp. 150-155.
3. Integrated Strategy for the Development of Agriculture and Rural Areas for 2015-2020 [Online], available at: <http://minagro.gov.ua/node/16015> (Accessed 20 June 2018).

4. Zinchenko, A. G. and Sapry`kina, M. A. (2010), *Korporaty`vna social`na vidpovidal`nist` 2005-2010 : stan ta perspekty`vy` rozvy`tku* [Corporate Social Responsibility 2005-2010: State and Development Prospects], Farbovany`j ly`st, Kyiv, Ukraine.
5. Petrushenko, Yu. M. and Dudkin, O. V. (2009), „Formation of the Institute of Positive Social Responsibility”, *Naukovi praci Donecz`kogo nacional`nogo texnichnogo universy`tetu. Seriya : ekonomichna*, vol. 37-3, pp.25-31.
6. Lazorenko, O. and Koly`shko, R. (2008), *Bazova informaciya z korporaty`vnoyi social`noyi vidpovidal`nosti* [Basic Information on Corporate Social Responsibility], Energiya, Kyiv, Ukraine.
7. Moroz, O. S. (2013), „Social responsibility of business in Ukraine: problems and solutions”, *Ekonomika promy`slovosti*, vol. 4 (64), pp.135-143.
8. Forum social`no vidpovidal`nogo biznesu [Online], available at: <http://svb.org.ua> (Accessed 20 June 2018).
9. Bowen, H. R. (1953), *Social responsibilities of the businessman*, Harper&Row, N. Y, USA.
10. The Social Responsibility of Business is to Increase its Profits by Milton Friedman [Online], available at: <https://is.gd/tvHyWj> (Accessed 20 June 2018).

Ця робота ліцензована Creative Commons Attribution 4.0 International License